

גדרי רשות הרבים¹

ראשי פרקים

פתיחה

א. שיטת הרמב"ם

1. הקשיים בדברי הרמב"ם

2. הגדרת הרשויות

3. הדירה ורשות הרבים

4. איסור הוצאה

5. המדבר והתל

ב. שיטת רש"י

ג. שיטת הרמב"ן והריטב"א

סיכום

פתיחה

מלאכת הוצאה הוגדרה בראשונים כ"מלאכה גרועה"², מלאכה שלא ברור מה בדיוק מגדירה כמלאכה. במאמר זה נבחן את שיטות הראשונים בהגדרת רשות הרבים בשבת וננסה לעמוד על התוכן הפנימי של מלאכת הוצאה המתגלה כמתאים לחלק מהגדרות הראשונים כפי שלמדו מן הברייתות והגמרא. נעסוק בתחילה בשיטת הרמב"ם ונתבונן בהתאמתה ליסודות הפנימיים כפי שמובאים בספרי הקבלה, שם מובאות הרשויות - רשות היחיד ורשות הרבים, כמושגים פנימיים קבליים.

ברוח זו נמשיך ונעסוק גם בשיטות ראשונים נוספות אם כי בהרחבה מועטת.

ברצוני להדגיש שלימוד הראשונים וניתוח סברותיהם עומד בפני עצמו³ והשוו לזה העניינים המובאים בספרות הפנימית כתוספת המסבירה את

¹ נכתב ע"פ שיעורים כלליים מפי ראש הישיבה הרב יהושע ויצמן.

² תוספות שבת ב. ד"ה "יציאות".

³ בלימוד השואף לשלב בין הלכה ואגדה, פעמים שהאגדה יוצרת את ההסבר ואת הבנת הסוגיא ופעמים שהסוגיא מובנת בהלכה והאגדה מאירה את משמעותה. סוגיא זו נלמדת בדרך השניה.

משמעות הרשויות. באים דברי אגדה ופנימיות, מוסיפים ומאירים באור יקרות את דברי הבריות והגמרא ע"פ ניתוח הראשונים ופסיקתם להלכה, והמלאכה הגרועה כלפי חוץ מתגלית כנובעת מהראיה היותר פנימית של איסור המלאכות ומהותם של המקומות ביום השבת.

א. שיטת הרמב"ם

1. הקשיים בדברי הרמב"ם.

כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות שבת, הלכה א' (מהדורת הרב קפאח):

"איזו היא רשות הרבים, מדברות ויערים ושדות⁴ ודרכים המפולשים להן ובלבד שיהא רוחב הדרך שש עשרה אמה ולא תהיה עליו תקרה. ואיזו היא רשות היחיד תל שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן, וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן..."

ובהלכה ד' שם:

"ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור. איזו היא כרמלית..."

התמיהות על לשון הרמב"ם רבות. הרבה נכתב על מקורו של הרמב"ם להגדרת המדבר והיער כרה"ר⁵, אף נגד פשט הגמרא (שבת ו:), שממנה משמע שהמדבר בזמן הזה אינו רה"ר. הגמרא מעמתת שני מקורות, שמהאחד משמע שהמדבר הוא רה"ר, ובאחר משמע שאינו רה"ר, ומתרצת: "כאן בזמן שישראל שרויין במדבר, כאן בזמן הזה". ומקושש שהיה מעביר ד' אמות ברה"ר⁶ יוכיח, שבזמן שישראל שרויין בו, היה המדבר רה"ר, ואם כן בזמן שאין מצויין בו - מדבר אינו רה"ר, שאין רבים מהלכים בו, אלא כרמלית. אף היער מהיכן צמח, ומהו מקורו של הרמב"ם לכך שהוא רה"ר?

⁴ ר' אברהם בן הרמב"ם תיקן: "שווקים". ועיין ברמב"ם הלכות עירובין פ"א ה"ד ששדות רשות הרבים וד"ק.

⁵ כסף משנה שם, ועיין בהערות הרב קאפח.

⁶ שבת צ"ו.

סדור הדברים בלשון הרמב"ם גם הוא טעון ביאור, שכן במשפט המונה את ד' הרשויות הקדים את רשות היחיד לרשות הרבים, ואילו בהגדרותיהן - הקדים את רשות הרבים דווקא.

זאת ועוד, עפ"י מהדורת הרב קאפח המשפט המונה "ד' רשויות לשבת, רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור" מופיע רק בהלכה ד', לאחר שפירט הגדרותיהן של רה"י ורה"ר, וקודם שפירט הגדרות כרמלית ומקום פטור. והדבר כה תמוה עד ששינוהו המדפיסים המאוחרים והעתיקו משפט זה לריש הלכה א', כפי שהוא בנדפס.

2. הגדרת הרשויות

נראה שהרמב"ם הגדיר את רשות הרבים ורשות היחיד כרשויות שגדרן המקורי, עצמי.

כבר בטבע מופיעות הרשויות, גם ללא יצירתן ע"י האדם.

ננסה ללמוד מהצורה והסדר בהן כתב הרמב"ם את הדברים ולהבין היטב את הגדרותיו ברשויות שבת.

רשות הרבים: יסודה **בחוסר ההגדרה והיחוד**, "מדברות ויערים". המדבר - ענינו היציאה ממקום ישוב, עיין פרק ו' מהלכות דעות ה"א: "יצא למערות ולחוחים ולמידברות" והיער אף הוא מופקע מקנינים פרטים ורשות פרטית. כמקור ליער מביא ה"צפנת פענח" על הרמב"ם את המשנה במכות⁷:

"זרק את האבן לחצירו והרג, אם יש רשות לניזק להכנס לשם, גולה ואם לאו אינו גולה שנאמר "אשר יבוא את רעהו **ביער**", מה יער רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם, אף כל, רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם..."

והדברים מתאימים להגדרה שהיער הוא מחוץ לשליטה פרטית של האדם **במהותו** ואין אפשרות למנוע כניסת מאן דהוא ליער, אין יחוד לדבר מסוים אלא ריבוי הגוונים והאפשרויות, חוסר השליטה במהות. אלה הן תכונות המדבר והיער המובאים בראשית הדוגמאות לרשות הרבים.

⁷ מכות ח.

אמנם, משבא אדם לעולם והופיעו דגלי מדבר, נתרחבה ההגדרה אף למקומות ישוב, כסרטיא ופלטיא גדולה, שהן רשות לרבים להלך שם, ואף כאן הדגש הוא על חוסר שליטת היחיד, על חוסר היחוד תחת רשותו של אדם אחד, רשות הרבים.

ברשות היחיד מוצאים אנו תהליך דומה (בלשון הרמב"ם).

הדוגמאות הראשונות שמביא הרמב"ם הן תל גבוה י' ורחב ד' על ד' וכן חריץ עמוק י' ורחב ד' על ד'.

גם דוגמאות אלה, מופיעות כבר בטבע כרשויות יחיד, גם ללא יצירתן ע"י האדם, וגדרן כרשות היחיד נובע בראש ובראשונה מגודלן. גודל זה מגדיר רשות המנותקת מרשות הרבים ומהווה רשות בפני עצמה, רשות מיוחדת לעצמה - שהיא רשות אחת. גודל עשרה טפחים ענינו הניתוק הגמור מרה"ר והפיכת הדבר המנותק לרשות בפני עצמה כפי שמצינו במס' סוכה (ה.) כנסיון להבאת מקור לגובה הסוכה: "ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואלהו למרום שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". מעשרה טפחים ולמעלה מנותקת רשות השמים מן הארץ, ועד עשרה טפחים, עדיין יש קשר לארץ. והעיקרון מופיע בדינים שונים בש"ס.⁸

גודל ד' על ד' טפחים מגדיר רשות כחשובה בפני עצמה, מה שמצינו בחיוב על הוצאה רק כאשר עקר ממקום ד' על ד' טפחים והניח על מקום כזה, שהוא מקום חשוב המחייב. כך גם נוקטת הגמרא בהשוותה את היד למקום ד' על ד' באומרה "ידו של אדם חשובה לו כמקום ד' על ד'", ומביאה אף הוה אמינא שבהנחה על היד יתחייב רק "היכא דאחשבה איהו לידה" ומפורשים הדברים במסכת סוכה⁹: "שלא מצינו מקום חשוב פחות מארבעה" - וברש"י שם:

⁸ הגדרה זו של קשר המרחב האווירי לקרקע רק עד עשרה טפחים והניתוק ממנו בגובה עשר מופיע גם במס' ב"ב (ז:) לגבי שנים שדרו, האחד בקומה ראשונה והשני בקומה השניה ונפחתה הקומה הראשונה עד שאי אפשר לעמוד שם אלא לשחות. הגמרא מסבירה שאין התחתון יכול לכפות על העליון לצאת מן הדירה לצורך תיקון הבית אא"כ מגיעות הקורות למטה מעשרה שאז יכול התחתון לומר לו: "למטה מי' רשותא דידי הוא ולא משעבד לך".
⁹ סוכה י'.

"שלא מצינו מקום חשוב: להיות רשות לעצמו לא כרמלית ולא רשות היחיד פחות מארבעה..."¹⁰.

ומשבא אדם לעולם נתוסף אף מקום מוקף בארבע מחיצות, המוגדר ע"י האדם **לרשות אחת**, המיוחדת בפועל ע"י האדם למטרה שונה מרה"ר ומנותקת ממנה.

הגדרה זו טומנת בחובה יסוד עמוק השופך אור על היחס בין רשות הרבים לרשות היחיד¹¹.

3. הדירה ורשות הרבים

בזהר הקדוש פרשת פנחס על הפסוק "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם"¹²:

"ובג"ד ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. צריך לנטרא לה בדירתם, דלא יפקון מרה"י לרה"ר. והאי איהו דאוקמוה מארי מתניתין, יציאות השבת שתיים שהן ארבע, הוצאה מרשות לרשות, והכנסה נמי יציאה קרי לה. ואינון סמאל ונחש, צריכין ישראל לנטרא לון, דלא ייעלון לדירה דשכינתא, דאיהי רשות היחיד. מאן רשות הרבים? חללה שפחה זונה נדה גויה, רשות דסמאל ונחש ושבעין ממנן דעמין".

ובתרגום הסולם:

"ומשום זה, ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. שצריכים לשמרה בדירתם, כי לדרתם היא לשון דירתם, שלא יצאו מרשות היחיד לרשות הרבים. וזהו שהעמידו בעלי המשנה, יציאות השבת שתיים שהן ארבע דהיינו הוצאה מרשות לרשות. וגם הכנסה קורא יציאה. ואלו סמאל

¹⁰ דין זה נמצא גם בדיני סוכה שסכך פסול פוסל ב' ד' על ד' טפחים, שזה מקום חשוב שמסוכך בפסול ופוסל את הסוכה כולה.

¹¹ כוונתנו למצוא התאמה בין הגדרת ההלכה ע"פ הרמב"ם לבין המשמעות הפנימית של הגדרת הרשויות ע"פ המקורות המוזכרים. אין בכוונתנו לומר שמקורות אלו הם מקורותיו של הרמב"ם.

¹² רמג: תקצ"ב.

ונחש, צריכים ישראל לשמור אותם שלא יכנסו לדירה של השכינה שהיא רשות היחיד. מי הוא רשות הרבים? היא, חללה שפחה זונה נדה גויה, שהם רשות של סמאל ונחש וע' ממונים של העמים".

דירתו של האדם, היא הדירה של השכינה. מול החוץ שהוא כלל העולם הנראה כאילו נפרד מהקב"ה, שונה מובדל ומופקר מהנהגת הקב"ה, מוצגת דירתו של האדם כמקום בו מתקן האדם את החוץ, מקום בו שולט האדם, הנותן את המשמעות האלוהית (אחת) לכל החפצים הכלולים תחת רשותו.

מול רשות הרבים - השוק שענינו מקום הילוך הרבים ממקום למקום (מרה"י לרה"י) רשות חסרת משמעות אחת ולכן מרובת גוונים¹³ (עד שכל ד' אמות יכולות להיות רשות בפני עצמן ויהיה אסור לטלטל ד' אמות ברה"י¹⁴), באה רה"י, דירתו של אדם ומהוה מקום בו ישנה משמעות אחת המאחדת את כל פרטי הרשות תחת "ה' אחד ושמו אחד".

ובלשון חז"ל: רשות היחיד היא דירתה של השכינה. רשות הרבים הן הנשים המופקרות והדחיות שהן תחת רשות סמאל, הנחש שהמרד לראשונה נגד מלכות הקב"ה וע' ממונים על העמים המבטאים את ריבוי הגוונים של אומות העולם שחוסר האיחוד שלהם נובע מניתוקם מהשכינה וממלכותו של הקב"ה הנותנת תכלית אחת למציאות כולה.

4. איסור הוצאה

בששת ימי המעשה עלינו לעשות את מלאכת הבירור, לברר את הטוב שברשות הרבים ולהכניסו לרשותנו, לרשות היחיד. ומאידך - מותר לנו להוציא מרשותנו לרשות הרבים שכן אנו בשלב המעשה, שלב התקשורת עם רשות הרבים בו אנו יוצאים ומוציאים ע"מ להכניס.

¹³ באותו ענין: כל הרשויות נמצאות ברה"ר: רה"י, כרמלית ומקום פטור ואילו ברשות היחיד אין רשויות נוספות והכל רשות יחיד. וזה עומק דברי הגר"א ב"שנות אליהו" בפתיחה למסכת שבת: "וברשות הרבים תמצא כל הד' רשויות דהיינו: עמוד ברה"ר פחות מג' - רה"ר, מג' ועד י' - כרמלית ומי' ומעלה - רה"י, וזה כשרחבו ד'".

¹⁴ רבינו זרחיה הלוי (בעל המאור) מסביר כך את איסור הטלטול ד' אמות ברשות הרבים (שבת צו): "אלא כל ד' אמות גמרא גמירי להווא וכולהו תולדות דרשות היחיד לרשות הרבים נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דמי".

לעומת זאת, ביום בשבת שהוא זמן התכלית מקבלת רשות היחיד את משמעותה, והשכינה שורה בה בפועל, אז ההוצאה וההכנסה - המעבר בין דירת האדם לרשות הרבים, אסורה.

רבי חיים ויטאל מפרט את האיסורים ומהותם:

"והנה זהו, סוד איסור שבת המוציא מרה"י לרה"ר, גורם להמשיך הברורים הקדושים שכבר הובררו ונעשו רה"י, ומוציא לרה"ר, שהם הסיגים והקליפות, ומערבב קודש בחול. והמכניס מרה"ר לרה"י, הוא גורם שהשכינה תרד בשבת למקום הסיגים, ותברר מהם ברורים, להעלותן משם שהוא רה"ר, למעלה אל רה"י, וגם זהו פגם גדול מאד מאד. נמצא, כי איסור המכניס מרשות הרבים לרה"י תלוי במלאכה אחרת, והוא הבירור מכלל ל"ט אבות מלאכות, כי כן הבורר עצמו גורם דבר זה הנ"ל שתגלה השכינה בין הקליפות והסיגים"¹⁵.

5. המדבר והתל

בעומק הענין מצוי היחס הזה שבין רשות היחיד לרשות הרבים, גם קודם היות אדם על האדמה, עת היו בעולם רק המדבר והתל ואף קודם לכן.

המדבר והיער בעצם היותם חסרי משמעות ויחוד, הם חסרים הכנה לקבלת שכינה. עצם הפירוד בין דבר פרטי אחד למשנהו, עצם המשמעות השונה של כל מקום ומקום וחוסר איחודם תחת שם אחד גורמים את הניתוק וההפרדה בין רשות הרבים לשכינה שענינה תכלית כוללת למציאות.

לעומת רה"ר, בעצם היותה אחת, מוכנה רה"י לקבלת שכינה. עצם היכולת לתת משמעות אחת כוללת לכל פרטי הרשות, היא הפוטנציאל לאחד את כל חלקי החיים תחת מלכותו של הקב"ה. הניתוק של רשות היחיד מרשות הרבים ההופך אותה לרשות בפני עצמה המאוחדת תחת שם אחד, נותן לה את היכולת להיות אח"כ מקום תשמישו של אדם להצנעת כליו שתהפוך אותה לרשות היחיד שלו, שתחת שליטתו.

¹⁵ עץ החיים מהדורה חדשה ירושלים תשל"ח היכל ב' היכל נקודים שער י"א שער מלכים סוף פרק ז' ח"א עמ' ק"ס.

יסוד זה מופיע אף לפני ברוא הקב"ה את עולמנו, כבר אז היו שתי הרשויות, רשות היחיד ורשות הרבים.

רשות הרבים בה כל אור אלוקי, כל ספירה והנהגה מופיעה כמופרדת מחברתה, ורה"י בה הן מופיעות כמבנה מאוחד ומתוקן.

בעץ חיים מביא רבי חיים ויטאל ענין זה, וז"ל:

"וכבר ביארנו כי התיקון האצילות הוא, בהיותו ו"ו קצוות, עשוי בבחינת ג' קוים קשורים זה בזה בסוד הג' המכריע ביניהן ואז נקרא רה"י אבל בהיותן זה על גבי זה, והם נפרדין אחת מחברתה אז נקראו רה"י¹⁶.

הרמח"ל ב"אדיר במרום" מתייחס אף הוא לרשויות באופן דומה:

"...והעניין הוא כי הם ב' מיני האורות המין האחד הוא שאור אחד בהתפשטו אינו מניח גילוי לשאר האורות. והמין הב' הוא, ששום אור אינו מעכב זה על זה. וסוד העניין הוא כלל ופרט. כי הכלל כולל הכל כאחד, והפרט מבדיל כל דבר בפני עצמו. והמין הא' גורם הזמן, כי הרי אור האחד יעכב על חברו, ובעוד שהוא מתגלה אין האחרים מתגלים. והמין הב' גורם ההשוואה, שהרי כל האורות מאירים בבת אחת. ואפרש לך כל זה מהיכן נמשך. הנה כבר שמעת, היאך הז"א בתחילת מציאותו היה בסוד רשות הרבים, כי כל אור היה כמו חלק בפני עצמו שאין לו התחברות עם האחרים. ואחר כך היתה אימא נכנסת ומחברת אותו, בסוד הנשמה המחברת את הגוף בכל חלקיו, ובסוד רשות היחיד¹⁷.

ובהמשך דבריו:

"והנה סוד רשות הרבים הזה, הוא שאינו מניח חיבור האורות כנ"ל, ועל כן כל אור מעכב על השאר".

נחזור לרמב"ם:

¹⁶ עץ חיים שער ט' שער שבירת הכלים פרק ג' ח"א עמ' קכ"ד.

¹⁷ רמח"ל "אדיר במרום" הוצאת יוסף ספינר ירושלים תשנ"ה עמ' ק"ז - ק"ח.

מעתה בהירה ומובנת הגדרתו של הרמב"ם את המדבר והיער כרשות הרבים ואף צורת כתיבתו וסידורו את ההלכות יובנו בצורה בהירה:

בכתיבת ההלכה פתח הרמב"ם ברשויות הטבעיות שהן המקור למבנה הזה של רשות הרבים ורשות היחיד - המדבר והיער מול התל והחריץ, והמשיך ברשויות המקבילות שייצר האדם - השוק והדרך, מול המקום מוקף המחיצות - הדירה.

ומכאן נבין סדר ההלכות ברמב"ם - הוא פותח בתאור הרשויות היסודיות שאינן תלויות במציאות יחיד ורבים בעולם, במציאות זו ישנן רק שתי רשויות - רשות הרבים הטבעית ורשות היחיד הטבעית. הרמב"ם מקדים להגדיר את רשות הרבים, כיוון שהגדרתה היא **עצם המקום** שבמהותו אינו נתון לשליטת אדם ואילו רשות היחיד **יוצאת** ממקום זה.

אמנם לאחר שנתרחבה ההגדרה למקום ישוב קבעו חכמים ד' רשויות, ובמקום ישוב - אדרבה, רשות היחיד קודמת, שהבתיים עיקר והסרטיא ופלטיא דרך אליהם, ועל כן הקדים הרמב"ם לומר "ד' רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים" וכו'.

ומתוך שתי הרשויות היסודיות - רשות היחיד ורשות הרבים - נולדו כרמלית ומקום פטור. ואף כאן יש לומר שהכרמלית היא גם רה"י וגם רה"ר ואין ענינה שאינה מקום הילוך לרבים, אלא שיש בה יציאה מרה"ר ולכלל רה"י לא הגיעה, ומקום פטור אינו רה"י ואינו רה"ר ודו"ק¹⁸.

הבנת דברי הגמרא:

הגמרא מביאה את הברייתא, שכוללת את המדבר ברשות הרבים ושואלת מדוע בברייתא המוזכרת בדף ו. לא מופיע המדבר. תשובת הגמרא - כאן בזמן שישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה.

נראה שהרמב"ם הבין בצורה פשוטה שאין הכוונה שהברייתא, המונה את המדבר כרה"ר מתכוונת לתאר את הדין בזמן שישראל מצויים במדבר ובתחום הליכתם, מכמה סיבות:

¹⁸ ועיין תוספתא ב"ק פרק א' הלכה ו' בארבעה כללות דר' שמעון בן אלעזר ואף שם שתי רשויות עיקריות, והשתים האחרות, הראשונה גם זו וגם זו והשניה לא זו ולא זו ואכמ"ל.

א. איזו הלכה באה הברייתא ללמדנו בזה, או אפילו יסוד הלכתי?

ב. לא נראה שהברייתא היתה משתמשת בלשון "המדבר" שזה כולל את כל המדבר אלא ב"דרך הרבים" שזה שם רשות הרבים של הולכי מדבר ואת זה כבר כללה הברייתא ב"מבואות מפולשין".

נראה שהרמב"ם הבין ששתי הברייתות מדברות על רשות הרבים שהיא פרי יצירתו של האדם, שעיימן האדם נפגש, ולא מרחיבות לצורה המקורית של רשות הרבים, המדבר והיער, שהרי שתיהן פותחות בסרטיא ופלטיא וכו' וזו שכללה את המדבר, התיחסה לזמן שישראל היו שרויים במדבר ואז היה המדבר גם לרשות בני האדם הרבים ואחרי עזיבת בני ישראל את המדבר חזר להיותו רשות הרבים הטבעית והמקורית.

ב. שיטת רש"י

המשנה בעירובין נט. אומרת:

"עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה" (כעיר של יחיד).

מבאר רש"י:

"עיר של יחיד- שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשיבא רה"ר דלא דמיא לדגלי מדבר".

מבואר מדבריו שרשות היחיד היינו שלא נמצאים במקום רבים וזה נקרא שזה מקום ליחיד, ורה"ר היא מקום שרבים נמצאים בו.

ומתאימים הדברים לרש"י בדף ג: שבאר את המושג כרמלית:

"שאינו לא הלוך תמיד לרבים ולא תשמיש רשות היחיד".

ויש לדקדק בדבריו שאצל הרבים לא כתב "רשות" ואצל היחיד לא כתב "תמיד". ונראה שאצל היחיד שימושו מבטא רשות, היינו מעין שליטה על המקום שהמקום ברשותו, ואילו הלוך אינו מבטא רשות אלא אדרבה, שאין

לו רשות לעשות שם חפציו, אלא רק לעבור ממקום למקום כיון שהוא מקום לרבים.

על פי זה יובנו דברי רש"י בעירובין¹⁹: "... וכל שאין לו מחיצות אינו רשות היחיד." וכן במסכתנו²⁰ שכתב שיש מחיצות לעמוד ע"י גוד אסיק שכן המחיצות הן חלק מהותי בהגדרת רשות היחיד, שתהא מוכנה לשליטת היחיד, מובדלת מרשות הרבים וסגורה לעצמה. ואם כן גם ברשות הרבים וגם ברשות היחיד דין הרשות נקבע ע"י המשתמש: הרבים או היחיד.

ההילוך שייך במהותו לרה"ר, שרבים יכולים להלך באותו מקום ולעולם ("תמיד") אין ליחיד להשתמש במקום שכן אז מפקיע מן הרבים את יכולתם לילך שם. והשימוש שייך במהותו לרשות היחיד שהשימוש של היחיד מפקיע מן הרבים את יכולתם להשתמש במקום זה.

דגלי מדבר, אפוא, הם המקור להגדרת הרשויות, ולא המציאות היסודית טרם התישבות האדם בעולם. ומציאות הרבים במקום, היא הקובעת את גדר רשות הרבים.

ואפשר שרש"י ראה במשניות בטהרות מקור לדבריו, שהביאו כמה מקרים בהם נשתנה דין רשויות שבת לרשויות טהרה, ומכאן שביסודי הדברים שוין הן, וכשם ששם תלוי הדבר ב"מקום סתירה" שהוא רשות היחיד, כך גם כאן מציאות האנשים במקום מגדירה את מהותו.

ג. שיטת הרמב"ן והריטב"א.

לשון הרמב"ן בערובין נט. היא:

"רשות הרבים כשמה - שהיא של רבים".

אף לשון זו שונה מדברי הרמב"ם, שהרי לפי הרמב"ם לא מתחילה רה"ר מהיותה של רבים, אדרבה, מדבר ויער שהם הפקר ואינם בשליטת אדם הן רשות הרבים המקורית. וְשָׁמָּה, כרה"ר, ניתן לה רק בהרחבת ההגדרה למקום ישוב בני אדם.

¹⁹ צב. ד"ה "אף גג".

²⁰ ו': ד"ה "גמורה".

מקור לרמב"ן להגדרת רה"ר לשבת יש לראות במשנה ערובין דף צד.:
"חצר שנפרצה לרה"ר המכניס מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה
חייב דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים מתוכה לרה"ר או מרה"ר
לתוכה פטור מפני שהיא ככרמלית".

ובגמרא שם:

"ורבי אליעזר משום דנפרצה לרה"ר הויא ליה רה"ר? אין, רבי
אליעזר לטעמיה, דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר
רבים שבררו דרך לעצמן מה שבררו בררו".

וכתב על זה הריטב"א:

"ולר' אליעזר אטו וכו' והא אינה שלהם וכל שאין הדרך מסור
לרבים אפילו היא מסילה גמורה אין לה דין רשות הרבים
וכדאיתא בפ"ק (בפ"ב) והראיה דהיינו קושיין מן התשובה
שהשיבו דר' אליעזר לטעמיה דאמר רבים שבררו דרך לעצמן,
מה שאין כן ביחיד וכדכתיבנא בדוכתא".

ומכאן רשות הרבים היינו רשות של רבים. ועי"ש בהמשך דברי הריטב"א
שיש הו"א שלר' אליעזר אף תוך מחיצות יש רשות הרבים במקרה שהמקום
של רבים - ומשמע שהקנין של הרבים הוא חלק עיקרי, לא רק שימוש הרבים
אלא אף בעלותם של רבים על הרשות נצרכת כדי ליצור את שם רשות הרבים
- שהיא של רבים.

סיכום

נראה שמשמעות הלשון "רשות הרבים" מתחלפת עפ"י השיטות השונות:

• לרמב"ם - רשות הרבים - שהרבים **רשאים** ליכנס בתוכה שאינה
בשליטת יחיד.

• לרש"י - רשות הרבים - שהרבים **נכנסים בה תמיד**.

• לרמב"ן - רשות הרבים - "כשמה, שהיא של רבים".

וסדר הופעת הרשויות:

• לרמב"ם - רשות הרבים קדמה וממנה יצאה רשות היחיד (בחינת העדר קודם להויה).

• לרש"י - שתי הרשויות שוות וכל אחת צריך חידוש לעשותה או מחיצות לרה"י או רבים שיכנסו לרה"ר.

• לרמב"ן - היסוד הוא הקניין ששייך יותר לרשות היחיד (וקדמה לכל רשות יחידו של עולם), ומתוך כך בא קניין הרבים לחלק המשותף להם.

ודברים אלו יש בהם משום יישוב לחקירת ה-"שם משמאל" כד הוה טליא (מועדים עמ' ר"כ):

"מהו עניין מחיצות של שבת, אם הכוונה שרה"י לא תתפשט לרה"ר או שרה"ר לא תתפשט לרה"י - או הכוונה בשניהם".

ואפשר שתלוי במחלוקת הראשונים הנזכרת.

• לרמב"ם - המחיצות כדי שרה"ר לא תתפשט.

• לרמב"ן - המחיצות כדי שרה"י לא תתפשט שכן מגדירות הקניין.

• לרש"י - הכוונה בשניהם.

ויש בכך אף יישוב לחקירת הדבר אברהם (ח"א סי' א' ענף ו') אם רה"ר היא של כל העולם או שאינו של אף אחד וברור שלרמב"ם במקור הגדרת רה"ר אינה של אף אחד כמדבר ויער ונתרחבה ההגדרה גם לרשות של הרבים ולרמב"ן מקור ההגדרה הוא רשות של הרבים (אמנם אלו הן ההגדרות של רשות הרבים לשבת ואין מכאן הוכחה לכל התורה כולה).